

Dávid Ferencz ünnepélyt megnyitó beszéd.¹

Méltóságos és Főtisztelendő Zsinati Főtanács!

Ünnepelni gyűltünk ide! Megünnepelni a nagy Dávid Ferencznek 400-ados születését. Eljöttünk, hogy emlékét felújítva, nemes alakja megjelenjék előttünk; mert kell, hogy szívünk, értelmünk felfogja a kötelességteljesítés ezen vértanuját, kit hitünk áldozatául szemelt ki a gondviselés.

Gondoljuk el, mi volt szomorú története . . .

Állítá és lelkében meggyőződésé vált, hogy senkit hitében bántani nem szabad, mert a gondolat szárnyait megkötni nem adott emberi hatalomnak. „A hit Isten ajándéka!” — mondá és a hitét elvenni nem engedé.

S jövének a poroslók és börtönbe veték a hivatalos hatalommal szembeszállni merészkedőt: mert állítá, a mit hitt, hogy Krisztus nem Isten, mert Isten csak egy van, ki egyedül örökdik felettünk, fönn a mennyekben. Ez volt egyetlen bűne, amiért örökké tartó rabságra ítéltetett.

A fejedelem, környezete és mindenki, ki a fejedelmi kegy kisugárzásából várja boldogulását, háttal fordít neki, azelőtti barátja, Blandrata is otthagyja, nem marad más hű hozzá, követni elveit, tanításait — és mert lélekben egyek vele — lemondani készek minden anyagi haszouról, társadalmi kitüntetésről, előmenetelről — csak ti maradtok még hű hozzá — ti kicsiny sereg, szeretett unitárius hitrokonaim, testvéreim.

Az elismerést eljárásokért szívetekben hordjátok. Ez elég jutalom nektek.

Dávid Ferencz megérdemli, hogy emlékének áldozunk, jellemének és szellemének nagysága miatt.

Három dolog van, a mi az emberek nevét fentarthatja. Ha

¹ Mondatott szül. 400-ik évfordulóján 1910. aug. 20-án Kolozsvárt.

olyat alkotnak anyagi téren, a mi megkönnyíti követőiknek a megélhetést; ha eszméikkel a gondolkozásnak új irányt adtak s azt a késő nemzedék átveszi és hirdeti és végül, ha életükkel például szolgálhatnak az utókornak.

Dávid Ferencz közgazdasági dolgokkal nem foglalkozott; de utóbbiakban mindkét irányban nevét kitörülhetlenül bejegyezte az unitárius történelem lapjaira, a hitujítás korszakán hazánkban. Ezt el kell hogy ismerje mindenki, ha működését elfogulatlanul bírálja.

És annál nagyobb kell hogy legyen az elismerés és tisztelet emléke iránt a mi részünkről, kik vallásának követői, szelleme hagyatékának örökösei vagyunk.

E kötelességünknek teszünk eleget, midőn megőrizzük emléket és átadjuk gyermekeinknek, unokáinknak, nemzedékről-nemzedékre, hogy az világitson be fényével a jövő korba. Ez által nemcsak irányában érzett hálánkat rőjjuk le, de unitárius hitünket is erősítjük és biztosítjuk. Mire pedig szükség van az unitárius hitelvek belbecse és az általános keresztény életre való jótékony befolyása miatt. Mert tiszta igazság az, (amint azt Ferencz József unitárius kis tükrében olvastam), a mit az amerikai püspöki egyház egy tagja, dr. Newton Herbert mond: „az unitarizmus valódi munkásságát nem az évkönyvekből kell tanulmányozni, nem is statisztikai eredményekből kell megnézni. Missiója a gondolatok folytonos hatásában keresendő, melyeket mozgásba hoz; és azokban az elvekben, melyeket széthintett az orthodox kereszténység nagyobb testületeiben“. Továbbá ugyanott egy nem unitárius vallású író, dr. Putman így nyilatkozik:

„Az unitarizmus ereje elvei terjesztésének hatalmában áll, a mely csaknem felülmúlja felekezeti korlátait és mint a levegő, mindenüvé elhat. Az unitarizmus, mint testület, igen kicsiny, de mint kovász nagy és mindenütt jelenvaló. Mint szervezet gyenge, de mint befolyás ellenállhatlan“.

Menjünk hát csak előre -- férfias kitartással -- a gondviselés által számunkra kiszabott úton azon tudatban, hogy nemes és az emberiségre nézve hasznos munkát végezzünk.

És most üdvözölni kívánom, ünnepi zsinati főtáncunk nevében, tisztelt vendégeinket.

Elsősorban a nagyméltóságu m. kir. kormány képviselőjét: méltóságos galánthai gróf Esterházy Kálmánt, Kolozs megye és Kolozsvár sz. kir. város főispánját.

Megengedik, hogy szóljak azután angol és amerikai hitrokonnaink küldötteihez, kik oly messzi földről jöttek el hozzánk. Ezelőtt 14 évvel Budapesten, 1896-ban is nekem jutott a szerencse, hogy Önöket egyházunk nevében üdvözöljem, az ottan, hazánk fennállásának ezeréves emlékére tartott nemzetközi unitárius konferencián. Azóta hazánkban és az Önök hazájában is sok minden megváltozott, — a mi nálunk állandóan megmaradott és a mely idők folyamán mindinkább erősödik, az a szeretet és hála érzete, melyet Önök iránt érezünk. Hálaérzéssel gondolunk arra, hogy Önök pénzügyi nagy szorultságaink közepette segítségünkre jöttek. Az Angliából jött segélyösszegek, az amerikai Richmond-család 10.000 forintos alapítványa és hogy körükbe menő ifjainkat és leányainkat mindig oly barátsággal és szeretettel fogadták, mindezen tények csak az igaz hála érzését válthatják ki keblünkben és mint álló fénylő csillagok rezgenek minden magyar unitáriusnak lelki szemei előtt, midőn tengerentuli hitrokonnaira gondol.

Szívünk melegével köszöntöm Önöket, hazánk protestáns egyházainak küldötteit. Igazolva megjelenésükkel — hogy azon testvéri szeretetet, melyet mi Önök iránt érezünk, viszonzni kívánják. Testvérek vagyunk mi a hitben, legyünk azok mindig az életben is. Elveinkért való harczaikat megvívták az ősök, hol simább, hol darabosabb modorban. Azokra nem kívánunk visszaemlékezni — keblünkben mindazokból a szeretet maradt meg, mely szívünk érzésének mostani önkénytelen megnyilatkozása.

Nemkülönben igen szívélyesen és mély tisztelettel üdvözlöm a róm. kath. egyháznak tisztelt küldötteit; továbbá mindazokat, kik saját személyükben, vagy mint valamely társulat megbizottai, szivesek voltak meghívásunknak eleget tenni, a kik kegyeskedtek ezáltal minket megtisztelni és ünneplésünk fényét emelni.

És végül hitrokoni szeretettel üdvözlöm Önöket, a méltóságos és főt. Zsinati Főtanács nevében, szent vallásunk követőit, kik hazánk közeli és távoli részeiből itten megjelentek. Kívánom, hogy ez ünnepi összejövetelünk, az abban hallott beszédek, midőn figyelmünket Dávid Ferenczre felhívják, keltsék fel Önökben is a tisztelet és elismerés érzetét irányában és szolgáljon az egyszersmind vallásosságuk és hithűségük gyarapítására.

Ezzel mai ünnepi zsinati főtanácsunkat megnyitom.

BR. PETRICHEVICH-HORVÁTH KÁLMÁN.

Dávid Ferencz ünnepélyt bezáró beszéd.¹

Dávid Ferencz születésének négy századik évfordulóján, ez ünnepélyünk az ő szellemének van szentelve. A lánglelkű hit-tisztító és világos elméjű vallásalapító ama szellemének, a mely a magyar unitarizmust életre keltette, fentartotta s fejlődésében tovább vezette. Ama szellem dicsőítésének szól, a melynek fejlesztő és építő ereje, századok viharai között megedzve és megtisztulva, mind inkább behatolt a közérzületbe s az elmék gondolatkörébe.

E szellem megnyilatkozása volt ama csodálatos kornak, a midőn a lelkekben felkelt a vágy tisztultabb evangéliumi hit után s a hit igazságainak a kutatása megindult.

Dávid Ferencz a lelkek e harcában, eme vallási mozgalmak közepette, éles látással és bátor szívvvel, a biblia szilárd alapjára helyezkedett s a keresztényi hitet a régi tisztaságába törekedett visszavezetni. A hit igazságainak keresésében csak az értelem szavát és az erkölcsi érzés sugallatát fogadta el. Kizárt abból minden hagyományt, tekintélyt és addigi dogmát.

Ezzel megjelölte a keresztényi hit tisztaságának az útját. Felszabadította az emberi gondolatot és lelkiismeretet. Tért engedett a szellem szabad vizsgálódásának és fejlődésnek. Biztosította a hitbéli meggyőződést és a lelkiismeret nyugalmát.

A hit világból ez irányt többé félre tolni nem lehetett. Éppen úgy, mint az iránytűt, a melyet ha kimozdítunk is helyéből, abba mindig visszatér. Ilyen az általa elfoglalt tiszta bibliai alap. Ez ama biztos egyenes út, a mely a hit igazságai felé vezet.

Ezen az úton ismertette meg velünk az egy igaz Istent, a világ teremtőjét és fentartóját, az emberi elme fejlődésének, a szív érzéseinek, minden jó és nemesnek örök kutforrását: Istent, „kit a bölcs lángesze föl nem ér, csak titkon érző keble óhajtvá sejt”. Megismertette velünk az evangéliumi Jézust, Isten fiát, mint embert

¹ Mondatott szül. 400-ik évf. 1910. aug. 20.-án Kolozsvárt.